

Projekt zrealizowano ze środków finansowych budżetu państwa

NEWSTLETTER NR 2

Zrealizowany w ramach projektu "Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2023"

Artykuł nr 1

„Dziedziczenie i postępowanie spadkowe - podstawowe zagadnienia”

Dziedziczenie to instytucja prawa spadkowego, uregulowana przepisami Kodeksu Cywilnego, polegająca na nabyciu praw i obowiązków majątkowych po osobie zmarłej. Spadek otwiera się z chwilą śmierci danej osoby (spadkodawcy).

Wyróżniamy dziedziczenie testamentowe oraz dziedziczenie ustawowe. Dziedziczenie na podstawie testamentu ma pierwszeństwo przed dziedziczeniem ustawowym. Z dziedziczeniem ustawowym bowiem mamy do czynienia wówczas, gdy spadkodawca nie pozostawił po sobie testamentu.

Pomimo tego, że spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy, aby przeprowadzić wszelkie formalności, należy przeprowadzić postępowanie spadkowe. Należy pamiętać, że postępowanie spadkowe nie jest obowiązkowe, tak samo jak nie jest obowiązkowe przyjęcie przez nas spadku (zarówno gdy został sporządzony testament jak i wtedy gdy zostaliśmy powołani do dziedziczenia z ustawy). W ramach sprawy spadkowej możemy złożyć oświadczenie o:

- przyjęciu spadku (spadkobierca przyjmuje wszystkie prawa i obowiązki po zmarłym, w tym wszystkie aktywa i pasywa spadkowe);
- przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza (spadkobierca przyjmuje wszystkie prawa i obowiązki po zmarłym, w tym wszystkie aktywa i pasywa spadkowe, z tym, że za długi spadkowe spadkobierca odpowiada tylko do wartości czynnej spadku);
- odrzuceniu spadku (spadkobierca odrzuca wszystkie prawa i obowiązki po zmarłym, jest wyłączony z dziedziczenia tak jakby nie dożył otwarcia spadku).

Postępowanie spadkowe jest co do zasady dwuetapowe i dotyczy zarówno dziedziczenia testamentowego, jak i dziedziczenia ustawowego.

"Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2023"

Projekt zrealizowano ze środków finansowych budżetu państwa

Pierwszy etap - tzw. stwierdzenie nabycia spadku polega na ustaleniu kręgu spadkobierców i udziałów, jakie każdy ze spadkobierców dziedziczy. W ramach pierwszego etapu spadkobiercy mogą złożyć powyżej opisane oświadczenia, czy spadek przyjmują/przyjmują z dobrodziejstwem inwentarza/odrzucają spadek. Etap ten możemy przeprowadzić przed Notariuszem, który sporządza tzw. akt poświadczenia dziedziczenia jak i przed Sądem, w ramach postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, które kończy się wydaniem przez Sąd postanowienia, w którym wyszczególnione zostanie kto i w jakich ułamkach dziedziczy po zmarłym. Od tego momentu spadkobiercy są współwłaścicielami praw majątkowych wchodzących w skład masy spadkowej. Aby wyjść ze współwłasności, można (ale również nie ma obowiązku) przeprowadzić kolejny etap postępowania.

Drugi etap - tzw. dział spadku polega na przydzieleniu konkretnych praw majątkowych danym spadkobiercom, zgodnie z nabytymi udziałami, tak by każdy z nich mógł samodzielnie dysponować swoją częścią nabytą ze spadku. Podobnie jak powyżej, dział spadku możemy przeprowadzić przed Notariuszem (ale jedynie wówczas, gdy wszyscy spadkobiercy są zgodni co do tego, w jaki sposób podzielić się masą spadkową) lub przed Sądem w ramach postępowania o dział spadku. Oczywiście przed Sądem również można przeprowadzić sprawę działową, jeżeli pomiędzy spadkobiercami nie ma konfliktu co do sposobu podziału. Zarówno przed Notariuszem, jak i przed Sądem spadkobiercy sami proponują sposób podziału majątku po zmarłym. Jeżeli istnieje między nimi konflikt, Sąd w ramach postępowania rozstrzygnie sprawę według swojego uznania, zgodnie z przepisami Kodeksu Cywilnego oraz Kodeksu Postępowania Cywilnego, biorąc pod uwagę najlepszy - w ramach danego stanu faktycznego - sposób podziału składników majątkowych. Od orzeczenia Sądu I instancji w sprawie działu spadku istnieje możliwość złożenia apelacji do Sądu wyższej instancji.

Nie ma przeszkód, aby powyższe etapy postępowania przeprowadzić łącznie, kompleksowo, zarówno przed Notariuszem, jak i przed Sądem.

**Opracowano na podstawie przepisów ustawy z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny (Dz.U.2023.1610 t.j. z dnia 2023.08.14)

radca prawny Władysław Pason

"Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2023"

Projekt zrealizowano ze środków finansowych budżetu państwa

Artykuł nr 2

„Zachowek, wydziedziczenie - podstawowe zagadnienia”

Zarówno zachowek, jak i wydziedziczenie to instytucje prawa spadkowego. W związku z tym, reguły wyznaczają - podobnie jak powyżej - przepisy Kodeksu cywilnego.

Tytułem wstępu należy zaznaczyć, że spadkodawca posiada pełną swobodę co do możliwości i formy rozdysonowania swoim majątkiem zarówno za życia (np. w formie darowizny), jak i na wypadek śmierci (poprzez sporządzenie testamentu na rzecz dowolnej osoby/osób, nawet spoza grona rodziny). Niejednokrotnie, rozporządzenie majątkiem może doprowadzić do pokrzywdzenia najbliższych osób.

Na wypadek takiej sytuacji została stworzona instytucja zachowku, który ma za zadanie chronić interesy spadkobierców ustawowych, którzy - jako osoby najbliższe - co do zasady powinni dziedziczyć po zmarłym na podstawie przepisów ustawy, a które np. zostały pominięte, ponieważ spadkodawca sporządził testament, w którym powołał do spadku osobę spoza grona najbliższej rodziny.

Osobami najbliższymi, a uprawnionymi do zachowku, zgodnie z przepisem art. 991 § 1 Kodeksu cywilnego są: dzieci (zstępni), małżonek, rodzice spadkodawcy. Jak z tego wynika, ustawodawca nie zaliczył już rodzeństwa do grona osób uprawnionych do domagania się zachowku.

Sam zachowek to część (ułamek) wartości tego, co dana osoba winna uzyskać po zmarłym gdyby została powołana do dziedziczenia zgodnie z przepisami ustawy. Co do zasady, uprawnionym do zachowku przysługuje 1/2 wartości ich podstawowego udziału w spadku, który otrzymaliby gdyby nie zostali pominięci w dziedziczeniu. Jeżeli jednak, osoby uprawnione do zachowku są trwale niezdolne do pracy lub dziecko uprawnione do zachowku jest małoletnie, przysługuje im 2/3 wartości należnego im udziału spadkowego.

Roszczenie o zachowek co do zasady ma charakter roszczenia majątkowego i przedawnia się z upływem lat pięciu od ogłoszenia testamentu.

Istnieją jednak sytuacje, w których roszczenie o zachowek nie przysługuje spadkobiercy ustawowemu, jeżeli został on przez spadkodawcę m.in. wydziedziczony.

"Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2023"

Projekt zrealizowano ze środków finansowych budżetu państwa

W konsekwencji, wydziedziczenie to instytucja polegająca na pozbawieniu spadkobierców ustawowych należących do grona najbliższej rodziny (dzieci, małżonka, rodziców) prawa do domagania się zachowku. Należy zauważyć, że wydziedziczenie to nie tylko pominięcie opisanych osób w testamencie (pozbawienie ich udziału w spadku), ale także również wykluczenie ich od domagania się zapłaty zachowku, czyli części udziału, jaki przypadłby im w ramach dziedziczenia ustawowego.

Wydziedziczyć można tylko i wyłącznie w formie testamentu. Skuteczne wydziedziczenie ma miejsce wówczas, gdy w testamencie zostaną opisane przyczyny wydziedziczenia. Zalicza się do nich - zgodnie z przepisem art. 1008 Kodeksu Cywilnego:

- postępowanie wbrew woli spadkodawcy (uporczywie, w sposób spreczny z zasadami współżycia społecznego);
- dopuszczenie się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci;
- uporczywe niedopełnianie względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

Należy pamiętać, że przyczyna wydziedziczenia uprawnionego do zachowku powinna wynikać z treści testamentu.

Ważne jest również, że nawet pomimo spełnieniu wyżej opisanych przyczyn uzasadniających wydziedziczenie, w sytuacji gdy spadkodawca przebaczył osobie uprawnionej do zachowku, to nie może jej wydziedziczyć. *„Przebaczenie przez spadkodawcę uprawnionemu do zachowku może nastąpić także po wydziedziczeniu go w testamencie i do swej skuteczności nie wymaga zachowania formy testamentowej”* (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2018 r. , III CZP 37/18).

**Opracowano na podstawie przepisów ustawy z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny (Dz.U.2023.1610 t.j. z dnia 2023.08.14)

radca prawny Władysław Pason

"Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczenie nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz wykonywanie zadań z zakresu edukacji prawnej w roku 2023"